

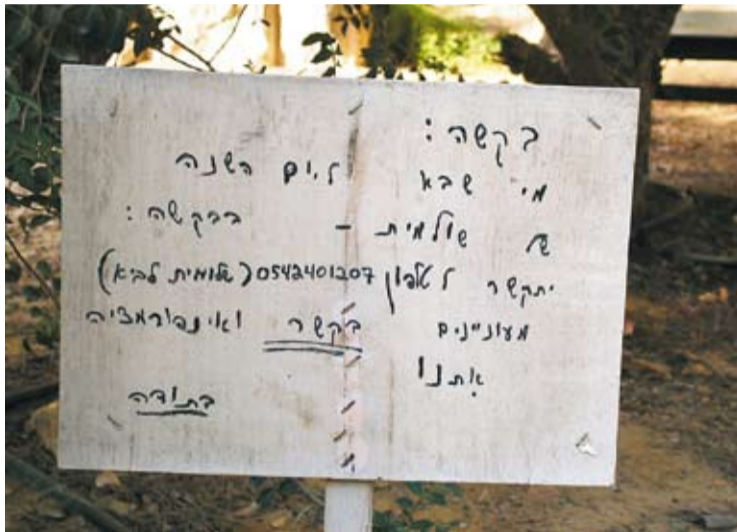
### סגירת מעגל

## תעלומת הקבר של שלומית

בבית הקברות ברביבים, בסמוך לחלקה הצבאית, ניצב 56 שנה קברה של נערה בשם שלומית פנחס, הניכת חברת נוער בקיבוץ, שנספתה בתאונת דרכים ומשפחתה שעלתה מעיראק לא אותרה. לפני חודשיים נפתרה התעלומה



קברה של שלומית עם תמונתה ועם השלט שהשאירה רחל סבוראי



הפנייה ליצירת קשר לכל מי שיבוא לקברה של שלומית

#### אורנה חולתי

צילומים: אורנה חולתי



רחל סבוראי, אישה מיוחדת, זאת יודעים כל מכריה. אחד מעיסוקיה הרבים קשור בה נצחת מתים. יש לה יחס מיוחד לאלו שכבר אינם איתנו, לקברים שלהם, למצבות, לאתרי הנצחה. רגישות אנושית זו גם הביאה אותה לעבודה בבית העל-מין ברביבים במשך 35 שנה, שם נפתרה לפני חודשיים תעלומה רבת שנים. וזה סיפור המעשה, כפי שסיפרה לי רחל:

#### המצבה של שלומית

"בבית העלמין בקיבוץ רביבים ישנה חלקה צבאית מימי מלחמת השחרור. בחלקה 30 קברים. הורי הנופלים בחרו שלא להעביר את בניהם לבתי עלמין צבאיים אחרים, כי חשבו שראוי עבורם להישאר במקום בו נפלו. כך התפתח קשר ארוך שנים בין חברי רביבים למשפחות הנופלים, קשר שנישמר עד היום.

#### שיר אהבה

**אמונה  
שנכזבה,  
אהבה  
שנשארה**

מזרע שלנו  
שביקש, עצה ורגבי שדווקא  
ספוגים חיי החברים  
שחיו כאן וחיים,  
אוצרים, הספורים.  
תקוות ותלומות  
שמחות ועצבונות  
הצלחות ואכזבות  
אהבות ושנאות,  
חיים של אנשים  
חיים שלמים.  
תן למנגינה לזרום  
יפה היא, ערבה.  
בני אדם,  
בדור נדור  
בדמם קדושה,  
שמור אותה מפל משמר  
אין אהרה, אין בלתה.  
אל תתן, לנביאי קנוב  
לקטוע אותה עכשיו.  
הסערה, היא בת תלוף  
שתעוף עם רוח  
כל הטוב שפה היה  
רק יצא לנחל.

דעון שדמי מזרע

החיים, משפחתית וחמת-לב. הילדות שלנו יחד הייתה בעזרה הדדית. עד היום אני כואב את מותה. מי שלא איבד קרוב, לא יודע כמה הכאב לא מרפה. גם אחרי 56 שנה!!! יהי זכרה ברוך. ותודה לכם על מאמץ השימור של אותם מייסדי קיבוצכם!

אני, בועז פנחס, אח שלומית. עלינו ארצה משפחה בת עשר נפשות. הייתי בגיל 12, שולמית הייתה בשבילי כמו אמא קטנה. היא התלהבה לחיות בקיבוץ, כי הייתה ציונית בנפשה. אחרי האסון שפקד אותנו עם מותה, נשארתי עם הורים שכולים, ועם שאר האחים. אך הגורל התאכזר אלינו ופקדו אותנו אסון אחרי אסון. על כתיפי היה העומס של הוצאת ההורים מהשכול. לנסות לתת להם תקווה להמשיך בחיים. כל חודש ערכנו אזכרה בצריף שהיינו בו במעבד רה, כי אבא שלנו היה דתי. לצערי, היום נשארו רק ארבע נפשות ממשפחה גדולה.

אני, צביה פנחס, אחותה הקטנה של שלומית ז"ל. שולמית אחותי הייתה בשבילי הכל ודאגה לי לכל צרכי. בת-קופה היא היה מוג'אוור סוער, היו שני טפונות במעברה והמוסדות העבירו את כל הילדים למחנה דויד בחיפה. כשנר-גע מוג'אוור וחזרתי הביתה לא ראיתי אותה. ומאז הרגשתי בחסרונה. יהי זכרה ברוך!

כך, בזה אחר זה, מסרו בקצרה ארבעת האחים את זיכרונם מאחותם שלומית. רחל סבוראי, שלקטה את החומר, נרגשת עד דמעות וחשה שנסגר מעגל.

בארץ מרובת ילדים ומחוסרת עבודה. משפחות כמוה במעברה חיפשו בית חם לילדים, וכך הגיעה שולמית לרביבים. היא שהתה כשמונה חודשים עד למותה הטראגי בתאונת דרכים ליד באר שבע. איני זוכר את נסיבות התאונה. ידוע לי, שנהרגו בה כמה אנשים.

"נסעתי לשער העלייה לחפש את משפחתה של שלומית, אך הם כבר לא היו שם, ולא ניתן היה למצוא להיכן עברה המשפחה. צריך להבין, שבאותן שנים עברו במקום למעלה ממיליון עור-לים. ניסיתי גם לברר עם אנשים שעברו עם עולים שעלו מעיראק, אך לא הצלחתי לתאר את המשפחה. וכך נותק עם משפחתה של שלומית."

#### המפגש המחודש

המשפחה הייתה מאוד נרגשת מהמפגש המחודש עם יענק'לה ורחל ועם חברי רביבים אחרים. לבקשתה של רחל כתב כל אחד מהאחים זיכרון קצר מאחותם. להלן דבריהם כפי שהעלו על כתב: "אני, יעקב פנחס, הייתי פעיל במחתרת הציונית בבגדד. כשהתאספנו בבית לדבר ציונות - על הקיבוץ ועל המור-שב - תמיד שולמית אחותי ז"ל האזינה בקשב רב והתלהבה מאוד מרעיון הקיבוץ. בשיחה ביני לבין הבטחתי לה, שאם יבוא יום ונגיע לארץ ישראל, היא תהייה בקיבוץ, וכך היה. לצערנו, בקיבוץ מצאה את מותה בתאונת דרכים. יהי זכרה ברוך!

אני, צבי פנחס, אח של שלומית. אני זוכר את אחותי כדמות האוהבת את

מי ששומר על הקבר. בקשנו מהם לשלוח לנו תמונה של אחותם ואת תולדות חייה. לבקשתם הצבתי תמונה אחת על קברה, תמונה נוספת אמורה הייתה להיות מוצגת בין תמונות הנפטרים של חברי ותושבי רביבים, ביום הכיפורים. בנוסף, בקשתי מאחיה לשלוח לי זיכרון נות אישיים שלהם על אחותם שנספתה בדמי ימיה."

#### סיפורו של יענק'לה

על נסיבות הגעתה של שולמית לרביבים סיפר יענק'לה שמש, חבר רביבים גם היום, שאיתר וקיבץ בשנות החמישים נערות ונערות לחברת הנוער הראשונה ברביבים:

"אני לא זוכר בדיוק באיזו שנה, מתישהו בשנות החמישים, יצאתי לאסוף ילדים לחברת נוער ברביבים. כדבר ראשון קבלתי אישור להיכנס ל"שער העלייה", מחנה צבאי מול עת-לית בו רוכזו מאות משפחות של עור-לים. היה חורף, מרבית המשפחות חיו באוהלים והגשם חדר לכל פינה. הילדים היו עם משפחותיהם ודיברו שפות שונות. הסברתי להם על המפעל של עליית הנוער, ורבים שמחו לשלוח את ילדיהם לקיבוץ. כמי ששולט בערבית עברתי בין האוהלים ואספתי כשלושים ילדים ל"חברת הנוער". הקבוצה חולקה לשתי כיתות. שולמית הייתה בכיתה המתקדמת, אותה לימדה אז גאולה וסרמן.

"לפי זכרוני והתרשמותי, המשפחה, שבעיראק הייתה אמידה, מצאה עצמה

בשנת 1968 התחלתי לעבוד בבית העלמין. בסמוך לחלקה הצבאית נפתחה חלקה אזרחית, בה היו אז חמישה קברים בלבד. בין הקברים היה קבר של נערה בשם שולמית פנחס. על המצבה צוין, שהיא הייתה בת חברת נוער ונספתה בתאונת דרכים. במשך כל השנים לא ידענו דבר על משפחתה, ומעט מאוד עליה.

לפני כ-12 שנים הוחל ברביבים פרויקט הנצחת מתים ביום הכיפורים, במהלכו מוצגים במועדון לחבר כל תמונות הנופלים והמתים, ולצדן תולדות חייהם. לא היה בידינו תצלום של שולמית ולא כל מידע על בני משפחתה, ובמקום תמונה הוצג תצלום של קברה. לפני שנתיים הבחינה חברה שעבדה במקום באדם שעולה אל קברה. היא סיפרה לי זאת, ומיד חשבתי להציב במקום שלט ועליו פניה למי שיבוא לשולמית פנחס ליצור איתנו קשר.

#### המפגש המוגש עם ארבעת האחים

לפני כחודש, הגיעו בני משפחתה לבית העלמין ברביבים. מורן, העובדת במקום, הודיעה לי ומיד הגעתי לשם. ליד קברה של שולמית עמדו ארבעת אחיה. התקשרתי ליעקב שמש, חבר רביבים שהיה אז מרדך של הקבוצה, ויחד נסענו לביתו.

ההתרגשות הייתה רבה. יענק'לה סיפר עד כמה הוא מוצא דמיון בינם לבין שולמית אחותם. האחים שמחו לשמוע שיש מי שזוכר, מי שמתעניין,

"אני, יעקב פנחס, הייתי פעיל במחתרת הציונית בבגדד. כשהתאספנו בבית לדבר ציונות - על הקיבוץ ועל המושב - תמיד שולמית אחותי ז"ל האזינה בקשב רב והתלהבה מאוד מרעיון הקיבוץ. בשיחה ביני לבין הבטחתי לה, שאם יבוא יום ונגיע לארץ ישראל היא תהייה בקיבוץ, וכך היה"

"אני, צבי פנחס, אח של שלומית. אני זוכר את אחותי כדמות האוהבת את החיים, משפחתית וחמת-לב. הילדות שלנו יחד הייתה בעזרה הדדית. עד היום אני כואב את מותה. מי שלא איבד קרוב, לא יודע כמה הכאב לא מרפה. גם אחרי 56 שנה!!! תודה לכם על מאמץ השימור של אותם מייסדי קיבוצכם!"

# כל אחד והמציאות שלו

אפשר לבחון את הדרך שעברה התנועה הקיבוצית על-פי יחסם של חבריה אל "המציאות": בעוד דור ההורים ביקש לתקן עולם וליצור מציאות חדשה, דור ההפרטה מתייחס אל המציאות כאל כוח טבע וגזירת גורל ומשכפל את חולייה



איור: יעקב גוטרמן / העוגן

צורך, יצרני סולידארי; בכריאת דרך חיים חדשה המשנה חברה ואדם. אלה היו מעשים של התערבות במציאות, של נגד מציאות קיימת כדי לעצבה ולשלוט בה, לא כדי לקבלה כתופעת טבע. הם יצרו מציאות שהקיבוץ חש בה בנוח. רבים הצטרפו אליו מאותם מניעים שמיצטרפים לסיירת: לא בגלל שהם ינקו חלב שיתופי-שווינוני בבית אמא, אלא כדי להיות עם "החברה הטובים".

לדימוי היה כאן תפקיד חשוב. הוא יצר גאווה היחידה שסיפקה את הדלק שאפשר לעמוד במטלות קשות. זאת לא הייתה הצטרפות מטעמי "אווירה כפרית". המציאות שבה אנו חיים עתה, על שלל דימוייה, זו המציבה את העושר האישי בראש סולם העדיפויות, לא התחללה מעצמה, היא גם ובעיקר פרי מעשיהם של אנשים. קיומה אין פירושו שחינו בטעות (מן הסתם גם היו טעויות), כמו שרבים מנסים עתה לטעון. ואם יש סביבנו חברה שמתקיים בה עושר, אין זה אומר בהכרח שאנחנו צריכים להתאים את עצמנו אליה, כי זאת המציאות. ובה שאלה ממרקס, היחס אל המציאות מתמצה בעיקרו בוויכוח בין מי שמסתפק בפירושה לבין מי שחותר לשנותה.

החלש; וישנו, כמובן, הרצון להיות עם חזקים. אנשים בחברה כל כך הישגית, מעדיפים דימוי של חזק, על פני הודאה בחולשתם. להודות, שאני זקוק לביטוח

**לא במקרה המשפט "המציאות השתנתה" הפך למנטרה של מובילי ההפרטה בקיבוצים.**

**שהרי קשה יותר לומר לחברים: "מגיעה לי משכורת של פי ארבעה משלכם", או "נמאס לי להתחלק אתכם ברווחים באופן שווה". להציג זאת ככורה ו"כהתאמה" לסביבה המשתנה, נשמע יותר משכנע**

בריאות, זה להודות שאני חלש. מעל כל זה מרחפת המסגרת הרעיונית של הקפיטליזם הפרוטסטנטי, שבו אין "ארגונים מתוכים" בין האדם לאלוהים. החזק הוא משום שהאל היטב עימו; החלש צריך להתאמץ בעצמו ולברו, כדי שהאל ייטיב גם עימו. לא צריך את הממשלה (או את הכנסייה) בתווך.

אפשר לבחון את הדרך שעברה התנועה הקיבוצית גם על-פי יחסה אל "המציאות". האבות המייסדים עסקו בהעמדת הפירמידה על ראשה, בניסיון להפוך עם של סוחרים לעם עובד; בהדרגה רבת עולם ישן, כדי להקים תחתיו עולם

אם מהותו של כל תהליך הפרטה קיבוצי, ובעצם של כל תהליך הפרטה, היא חלוקה אחרת של ההכנסות הציבוריות המשותפות - הרבה למעטים, מעט לרבים - יש לשאול מדוע גם מי שעור מד להפסיד מחלוקת ההכנסות החדשה תומך בה. שהרי עינינו הרואות, רוב מאסיבי של חברי הקיבוצים, עם או בלי לחצים פנימיים, החליט על חלוקה רג-רסיבית של ההכנסות?

כשמהרהרים בסוגיה זו, מאליה צצה שאלה וזה, הקשורה למאבק רומה, המנהל רחוק מכאן: מדוע בארה"ב, רבים מן האנשים שאין להם ביטוח בריאות שוללים את רפורמת הבריאות של הנשיא אובמה, למרות שזו נועדה להיטיב עימם? מדוע הם חוברים לפונדמנטליסטים שבין הרפובליקנים, בניסיונם להפיל את התכנית? מדוע מי שעשוי ליהנות מטיפה של צדק חברתי, רוחה אותו מעליו?

ככל שמדובר בקיבוץ, קיימת עייפות מן המשבר ומן הדיונים הבלתי פוסקים עליו; ישנו החשש, נכון או מדומה, מפני עזיבת "החוקים", המהווה עילה גם לתהליכי הפרטה במדינה; ישנה התקווה, אמיתית או כוזבת, למחר טוב יותר; בסתר ליבו גם מי שעומד להפסיד חושב שאולי ירוויח; וישנה כמובן "רוח התקורפה" בבחינת: אם זה מה שעושה הרוב, זה מה שצריך להיות. אם כולם מפריטים, הרי "זאת המציאות".

בארה"ב הסיבות אינן שונות בהרבה; אקלים ההפרטה והשוק החופשי הקיים שם, גורמים לאזרה להתייחס בעוינות אל כל מעורבות ממשלתית באשר היא, גם אם זו נועדה להיטיב את מצבו של

אישית ורעיונית. הצגת המציאות כחוק טבע, נעשית על ידי מי שנוח לו לראותה ככזו. רבים מאלה (לא כולם), המאיימים בנו להתאים את עצמנו למציאות החדשה, הם מי ש"המציאות החדשה", כנראה, תואמת את השקפתם ואולי תיטיב עימם, קצת יותר מאשר עם חבריהם. עשיית אובייקטיביזציה לתהליכים חברתיים והצגתם כמדע טהור, משמשת אמצעי לכך. "להכחיש את מדע הכלכלה זה כמו להכחיש את השואה", כתבה לאחרונה מירב ארלוזורוב מעורכות "דה מרקר", בעקבות אחד הוויכוחים על תקפותן של "אמיתות" כלכליות, נוכח קריסת השווקים הפיננסיים בעולם.

לא במקרה המשפט "המציאות השתנתה" הפך למנטרה של מובילי ההפרטה בקיבוצים. שהרי קשה יותר לומר לחברים: "מגיעה לי משכורת של פי ארבעה משלכם", או "נמאס לי להתחלק אתכם ברווחים באופן שווה". להציג זאת ככורה ו"כהתאמה" לסביבה המש

**הצגת המציאות כחוק טבע, נעשית על ידי מי שנוח לו לראותה ככזו. רבים מאלה (לא כולם), המאיימים בנו להתאים את עצמנו למציאות החדשה, הם מי ש"המציאות החדשה", כנראה, תואמת את השקפתם ואולי תיטיב עימם, קצת יותר מאשר עם חבריהם**

תנה, נשמע יותר משכנע. ראוי לשים לב: פערי השכר, שהם העניין המרכזי של תהליך השינוי, מופיעים בדרך כלל רק בשולי הדיון על ההפרטה. הדיבור העיקרי הוא על צורך "להתאים", "להתייעל", "לא לחזור למריבות הקומקום והרדיו" ועוד כיו"ב. על התכלית העיקרית - לשבור את מבנה התקציב השווינוני - מדברים בלחש, אם בכלל. שתיקה זו נשברה לאחרונה, בכורה הנסיבות. הדיונים על גובה הפנסיה ופערי השכר, איימו על חלק ממקבלי השכר הגבוה שהסבירו בלהט, כי זה לא "מציאותי" להגביל את פערי השכר ליחס של 3 ל-1. שוב המציאות אשמה.

## עזרא דלומי

מה המשותף למשפטים: "השמש זרחה", "הגשם ירד", "המשבר פרץ" ו"המציאות השתנתה"? המשותף הוא שאלה משפטי חיווי המתארים דברים הקורים מאליהם. מעשים המתחוללים מעצמם, בדרך הטבע, ללא מעורבות יד אדם. התרחשויות שבהן האדם הוא פאסיבי.

מבט נוסף יבהיר, שאין זה בדיוק כך: "השמש זרחה" ו"הגשם ירד" הם מעשי ידיו של הטבע; "המשבר פרץ" ו"המציאות השתנתה" הם מעשי ידי אדם. השמש זרחה בכל מקרה, הגשם ירד בכל חורף (טוב, לא נדון בכמויות); ואולם, משבר לא בהכרח היה פורץ, לו ננקטו צעדים כדי למנועו. המציאות הכלכלית חברתית לענייננו - לא הייתה כפי שהיא, אלמלא נעשו פעולות שהפכו אותה לכזאת. בניגוד לשמש שתמיד זרחה ולגשם שתמיד ירד, לפני המשבר לא היה משבר ולפני שהמציאות "השתנתה", אפשר והייתה מציאות אחרת.

אם שפה מבטאת את אופן החשיבה, יש לתהות לגבי מקורה של ההכללה הזאת. מדוע, למשל, נכנענו לביטוי "המציאות השתנתה" ואיננו אומרים "שינינו את המציאות", או "פלוני עשה מעשים", או "נקט במדיניות ששינתה מציאות"?

שלוש סיבות אפשריות: סיבה ראשונה - זה נוח יותר. היום מדברים בשפת הקיצורים: אנחנו אומרים "לוחמי" ולא "לוחמי הגטאות". הצעירים שואלים "מה-ניש" ולא "מה נשמע". בכדורגל אומרים "הגענו למצב בים" ולא "הגענו למצבי הבקעה". וכך, לומר "המציאות השתנתה" קצר יותר מלומר "שינו לנו, (או שינינו) את פני המציאות".

סיבה שנייה - קל יותר להיות פאסיבי: הביטוי "המציאות השתנתה", או "זאת המציאות", איננו מחייב למעשה כלשהו. למציאות יש חוקים משלה והיא השתנתה. אין דרך להשפיע עליה. היא כמו שמש וגשם. כל שיש לעשות הוא לנקוט צעדים שיתאימו את עצמנו למציאות: כמו שאני מקבל (בשמחה, אם לא הם מדי) את העובדה שהשמש זורחת וחובש כובע, וכמו את הגשם שיורד ולו"קח מטריה, כך יש לקבל את "המציאות" ולזרום עימה.

אבל נראה שהסיבה השלישית היא החשיבה באמת. מדובר בהעדפה

## "במקום" לכל המעוניין

"במקום", כידוע, מופץ חינם לכל הקיבוצים בארץ בחבילות של 40 עותקים לכל ישוב. הוא אמור להגיע לכל קיבוץ בחבילה נפרדת יחד עם גיליונות הדף הירוק. מפאת קשיים בתפוצת העיתון אנחנו מאפשרים עשיית מנוי לעיתון, בתשלום מראש עד סוף השנה המחיר: 4 ₪ לעיתון לכיסוי עלויות לוגיסטיות ודואר (שנתי: 48, עד סוף השנה: 8₪). הרשמה ופרטים דרך המטה השיתופי בטלפון: 03-6925418. אפשר לקבל עותק מקוון של העיתון. המעוניינים מוזמנים לפנות אלינו דרך המייל: bimcom.co.il@gmail.com, או לטל: 052-3113527, 054-6633322. העיתון גם מופיע וזמין לכל קורא באתר הקיבוצים: kibbutz.org.il ובאתר שוויים: shavim.org.il. הגיליון הבא - "במקום" מס 10, עתיד להופיע ביום ה', 26.11.2009. חפשו אותו בתאריך זה אצל האחראים על חלוקת העיתונים בקיבוצכם ודווחו לנו במקרים של תקלות.

קריאה נעימה!  
ב.ו.

- במקום לאנשים שאוהבים קיבוץ • גיליון מס' 9
- אוקטובר 2009, חשון תש"ע
- יוצא לאור ע"י עמותת "חוג העמקים" יחד עם המטה השיתופי הקיבוצי
- עורכת: מרים עין-דור ריפתין
- מערכת: אלי גורן ומרי טויב
- עיצוב ועריכה גרפית: בני בן חיים
- ניהול ומודעות: עזר גורן, ת.ד. 655, עומר, מיקוד, 84965. טלפון 08-6469293.
- דואר אלקטרוני: azargoren@walla.co.il
- הדפסה: סולן הדפסות בע"מ, פתח-תקווה
- מופץ בכל הקיבוצים בארץ
- הקוראים מוזמנים להגיב ולכתוב אלינו: באינטרנט לכתובת: bimcom.co.il@gmail.com
- טל: אלי - 054-6633322, מרים - 052-3113527
- תודה מיוחדת ללורד בוב מאנגליה על העזרה הגדולה בהוצאת העיתון לאור

# לא יודעים לקבל את דעת הרוב

"רוב החברים שנשאו את דברם בכנס בבארי הם היוצרים את הניכור והפילוג עליהם דיברו והם המחלישים את החברה בכל קיבוץ שהחליט לעבור ל"שינוי ואורחות חיים חדשים". גם רב ניימן מגיב על הכנס בבארי



"אין בקיבוץ רעב, או חבר שאין לו אל מי לפנות", געש 2009

הנני מברך על התכנסות המטה השיתופי בקיבוץ בארי, אך ממחר להעיר שרוב החברים שיש שם את דברם הם היוצרים את הניכור והפילוג והמחלישים את החברה בכל קיבוץ שהחליט לעבור ל"שינוי ואורחות חיים חדשים". הרי, עם הקמת המטה פילגתם את הדעות של חברים בקיבוץ ציטתם שידענו והקמנו במשך עשרות שנים במאמץ רב ובזיעה. פרט לשניים שלושה מהדוברים, היתר השמיעו את דברם על ניכור בגלל הפרטה, על סבלם של הוותיקים ועוד הערכות שאין להן יסוד. בגעש, כמו בקיבוצים אחרים רבים, היו וויכוחים במשך שנתיים. חבר "סוללים" הדריך את הקיבוץ, את החברים בשיחות אישיות. כן, לא כולם הבינו, כמו בכל דבר. לפעמים כשצוים פים בסרט לא כולם מבינים למה ומדוע. מספרים, שלאיינשטיין, שהיה מקבל מכתבים רבים מס' טודנטים. הגיע מכתב מסטודנטית, שספרה לו, שהיא מתקשה במתמטיקה. אז הוא ענה לה: 'האמיני לי, גם אנכי מתקשה'.

אין בקיבוץ רעב, או חבר שאין לו אל מי לפנות. הכל עורבא פרח! הבעיה המרכזית, וזאת תכונה אנושית, שלא יודעים לקבל את החלטת ודעות הרוב. אמנם חיובי מאוד להיאבק, אבל לכולם הבנות ודעות וביקורת משלהם. זאת המציאות של כל חברה ושל כל מי שפועל.

בגעש, עם כל הסליחה, לא היה שוויון. אבל הנושא לעולם עלה על סדר היום. היינו עסוקים מאוד בעמל כפיים, בבניין הקיבוץ. כן, טרם השינוי כבר הנושא עלה

מספר פעמים, כאשר אצל חלק מהדוברים על שוויון עצמם היה ספון רכוש לא קטן. לו היה אצלי רכוש והייתי רוצה לנפוף דגל של מאבק חברתי, לפחות הייתי שומר על התנהגות יותר שקטה. עמודי "במקום" האחרון גרמו לזעזוע. עלי לומר, שאני חולק עם עוזא חברי, שכני עשרות שנים, על דבריו בכנס. מה שלא ראינו והרי גשנו בגעש במשך השנים, פתאום הכל התרסק. היום הקיבוץ שוכן במרכז הארץ. כשעלינו על הקרקע לפני 60 שנה הייתה שממה רחבה בכל האזור, ללא כביש לתל אביב ועוד בעיות, שלא חסרות בכל קיבוץ. אמרתי לא פעם בכל פורום אצלנו, אהבתי את העבר דה, את העמל. אהבתי את החיים השיתופיים. אך הניכור היה גם בהרבה נושאים אחרים, ולא רק דיפרנציאלי.

היום, הניכור קיים גם בדעות הפוליטיות, שאף הן השתנו. המדינה השתנתה. העם השתנה. וגם התנועה הקיבוצית וחברתה. בגעש יוצאים היום אולי קרוב ל-80 חברים כל בוקר עם מכוניתם לכל כיוון בחוץ. גם לפני

צילום: דני סוללן / געש



סט פוינט בע"מ

## על חשיבות הייעוץ הפנסיוני האישי בקיבוצים

אחרי שנות הזנחה רבות בתחומי הבטחת הפנסיה האישית לחברי הקיבוץ, מוצע היום שירות של יעוץ פנסיוני אישי לשיפור התנאים ולכיסוי ביטוחי הולם לכל חבר בקיבוץ

"אנחנו, חברי הקיבוצים, אחרנו. הרבה שנים הזנחנו את נושא הפנסיה. לכן, חשוב כל כך לחשוב היום, כיצד ניתן למקסם את זכויותינו הפנסיוניות ולהבטיח שבעתיד לא ניפול כנטל על אף אחד"

זוהי רוח הדברים הנשמעים כיום בקיבוצים שכבר קיבלו החלטה להיות לחלוצים בתחום הבאת הייעוץ הפנסיוני האישי לקיבוץ.

### חקיקה וקידום הייעוץ האישי

הייעוץ הפנסיוני האישי הינו שירות שהוגדר על ידי המפקח על הביטוח בחקיקה. עקב הצורך לשפר את תוכניות הפנסיה והמודעות לנושא בישראל, המפקח פעל בנושא בשני כיוונים:



חקיקה - המאפשרת לציבור לבצע שינויים בתוכניות הפנסיוניות האישיות. מתן דחיפה לתחום הייעוץ הפנסיוני האישי - באמצעות יועצים פנסיוניים או בייקטיביים מורשים.

### יתרונות הייעוץ האישי בקיבוץ

ליצירת יעוץ פנסיוני אישי בקיבוצים יתרונות חשובים, ביניהם:

#### 1. הפסקת האדישות והזנחה

חברי קיבוץ רבים גילו משך השנים אדישות לא מעטה להתנהלות הנושאים הפנסיוניים, כיוון שתמיד סמכו על אחרים. לכן, קיימת חשיבות מכרעת להקניית אפשרות לחברים לקבל יעוץ מקצועי ואובייקטיבי לגבי מצבם הפנסיוני הנוכחי והעתיד.

#### 2. שיפור תנאים

קיימת אפשרות לבצע שיפורים בכנסים הפנסיוניים שכבר נצברו, ובמקביל לשדרג את הסכומים והכיסויים שיתקבלו מההפקדות הנוספות, וכך גם את הפנסיה הצפויה בעתיד.

#### 3. כיסוי ביטוחי הולם

מניעת כפילויות ביטוחיות, או חסרים ביטוחיים, כדוגמת אובדן כושר עבודה, ריסק למוות ועוד.

#### 4. בקרה

ביצוע בקרה מול כל הגורמים המטפלים בהפקדות שבוצעו בפועל, מול הרישום של ההפקדות בתכניות הפנסיוניות השונות ומול צבירת הזכויות בגין תשלומים אלה (לאחרונה פורסם מחקר חדש בגלובס, לפיו 95% מהרישומים המבוצעים בחברות הביטוח - שגויים).

#### 5. הנחה בדמי ניהול

מניעת תשלומי דמי ניהול מופרזים והמלצות בעניין ברמה אישית וקיבוצית.

#### 6. כיסוי ביטוחי מתאים

בחירת מסלולי פנסיה נכונים ומותאמים לצרכי החברים, כמו גם מסלולי השקעה התואמים את מצבו של האדם, צרכיו ורצונותיו.

### פגישת ייעוץ אישית עם כל חבר

לחברת **סט פוינט בע"מ**, ניסיון רב בייעוץ פנסיוני וביטוחי במעל ל-80 קיבוצים. אנחנו נוהגים לקיים פגישות ייעוץ פנסיוני אישית, בה מקבל כל חבר פרטים לגבי כל הכיסויים הביטוחיים שברשותו, כולל התייחסות מדויקת לגובה הכיסויים הביטוחיים העומדים לטובתו ולטובת משפחתו בכל רגע נתון.

פגישות אישיות אלו מאפשרות לחברים לשפר וליעל את המערכות הפנסיוניות שלהם בסיוע ובטיפוח הקיבוץ ולטובת השקט הנפשי, הן של החבר עצמו והן של חברי צוות וועדת הפנסיה.

נשמח ליצירת קשר!

### כל הפרטים באינטרנט

ניתן להתרשם באופן כללי ולעמוד על מגוון אפשרויות הפעילות שאנו מציעים באתר האינטרנט שלנו: [setpoint.co.il](http://setpoint.co.il)

לתיאום פגישה: דוא"ל: [arye@setpoint.co.il](mailto:arye@setpoint.co.il) נייד: 052-5013000

## עוול מדומה

"להבנתי, כל שכרם של עובדי החוץ, כולל זכויות סוציאליות ופנסיה עד לשינוי המבני בקיבוץ, היו אמורים להיכנס לקופת הקיבוץ, ומיום" פרוץ" השינוי אמורות לעבור לכיסו של החבר", בנצי הגלר מגיב על הדיווחים מהכנס בבארי

פתי הקיבוץ, ואילו הכנסות עובדי החוץ, על כל מרכיביהן, מיום" פרוץ" השינוי אמורות לעבור לכיסו של החבר (למעט הניכויים הפנימיים למיניהם).

אילולא כן, היה נגרם עוול אחר לכל אותם חברים ששעבדו בענפי הקיבוץ מבלי שהקיבוץ "צבע" עבורם כספים ייעודיים לאותה מטרה ובאותם סכומים, ואשר נותרו, לכאורה, ללא כל צבירה פנסיונית.

אני מניח, שיש מספיק עוולות לטיפול ולתקן בקיבוץ המתחדש וגם השיתופי, אך הצגה של עוולות מדומות, להבנתי, מחלישה את הטיפול בנושא.

אני מבקש להתייחס לדבריו של עו"ד אלבשן בכנס הזרם השיתופי, שנערך לאחרונה בקיבוץ בארי.

תוך כדי תיאורו את המצב הקשה אליו נקלעים חברים בקיבוץ המשתנה, ואינני מתכוון לחלוק על תיאורו - שאני מניח כי הם נסמכים על עדויות חיות מהשטח, הוא מתאר מצב אליו נקלעה חברה שהייתה מורה שנים רבות, כעובדת חוץ, ואשר עם המעבר לקיבוץ משתנה היא "נושלה" מהזכויות שצברה עד לשינוי (או שאולי בכלל לא זכתה בזכויות כאלה משיקולים פנים קיבוציים שהונהגו בזמנו). לטעמי ולהבנתי, כל שכרם של עובדי החוץ, כולל זכויות סוציאליות ופנסיה עד לשינוי המבני בקיבוץ, היו אמורים להיכנס לקופת

בנצי הגלר חולדה



מרכז הקונגרסים של או



בית ספר למינהל עסקים על שם המיליונר הסורי וואפיק סעיד



קווינס מראה הכניסה



קווינס קולג' מבפנים

## חושבים קואופרטיבים

# מאוקספורד תצא תורת השיתוף

כשענקי הקפיטליזם מתמוטטים גובר העניין בחלופה הקואופרטיבית ו-800 מיליון חבריה. תעשיין המוסר את מפעלו לעובדיו, פעילי קו מדעני חברה איך לחדשה ולקדם תנועה גדולה בכיוון ההפוך לקיבוץ "המתחדש". רשמים מכנסי חוקרי קואופרטיבים בעיר

ראובן שפירא / גן שמואל  
צילומים: ראובן שפירא



אוקספורד, העיר האוניברסיטאית הידועה ליד לונדון, היא שילוב רב-עניין של ישן וחדש. בצד קולג'ים ויקטוריאניים מימי פאר האימפריה הבריטית שוכן, למשל, מבנה ענק וחי דשני של בית ספר למינהל עסקים על שם המיליונר הסורי וואפיק סעיד. כך גם שני כנסי חוקרי/ות הקואופרטיבים, בהם השתתפתי, דנו בהמצאה בריטית מ-1813 שהופכת מחדש ללהיט ב-2009, כאשר מה שטוב לג'נרל מוטורס כבר לא טוב לאמריקה, וכאשר ענק הבנקאות Lloyds Bank of Scotland פושט רגל ומוצל בכספי ממשלת בריטניה, כמו שלפניו הוצל נורת'רן רוק (Northern Rock) שהיה עד 1997 בנק משכנתאות קואופרטיבי והופרט כמו תנובה (גם גודלו דומה: 4,500 עובדים).

**אנשים קודמים לרווחים.** לא ייפלא לכן, שרבים השתתפו בכנסי המחקר של ברית הקואופרטיבים הבינלאומית, ה-ICA (International Co-operative Alliance), ושל החברה הבריטית לחקר קואופרטיבים (UK Society for Co-operative Studies).  
סיסמת הכנס הראשון הייתה: People Before Profits (אנשים קודמים לרווחים). כבר ההרצאה הפותחת, של ראש קולג' קלוג, אחד מ-36 קולג'ים של האוניברסיטה, דנה ברווחים לעומת אנשים במקרה של נורת'רן רוק; לדידו, קריסת הבנק מצביעה על הצורך להפכו מחדש לקואופרטיב שישרת את חבריו ולא יתפתה לספקולציות למען רווחים, כמו אלו שהובילו לנפילתו, בעוד שממשלת הלייבור רוצה לפרקו, למי כור את מיטב חלקיו ולהחזיר לעצמה חלק מההשקעה בהצלתו.

**איך למרוד הצלחה.** בכנס השני, הבריטי, התברר שכך חושבים לא רק אקדמאים אלא גם 29 מחברי/ות סיעת הלייבור בפרלמנט, שהם/ן נבחרו/ות קואופרטיבים ותובעים מהממשלה לעשות לנורת'רן רוק קואופרטיביזציה. ה-29 הם רק קצה קרחון של תנועה קואופרטיבית ענקית, 4,820 קואופרטיבים עם 11.3 מיליון חברים, 205,000 מועסקים ומחזור של 50 ביליון דולר. תנועה שהיא די עלומה, כמו קואופרטיבים בכל העולם. כשאנו חושבים שיתוף ומתנגדים להפרטות, חבל שאיננו מנסים ללמוד ממנה.

חוקרים, מצידם, לא הסתפקו בהסבר שהקואופרטיבים עלומים בשל מיעוט הצלחותיהם, לעור מת פירמות קפיטליסטיות, אלא שאלו: האם נכון למי דוד את הצלחתם באמות מידה רכושניות של צמיחה ורווחים, או שמא במידה שהם מצליחים לשרת את צרכי חבריהם וקהילותיהם, מה שמאפיין בייחוד את המקומיים שבהם. בדיונים עלו שאלות נוקבות לגבי שקיעת אלו שהצליחו וגדלו מאד לממדים לאומיים, אך התנוונו עם הגודל, זנחו את הערכים שלמע

גם הוקמו, עד שבאו מנהלים ששכנעו את החברים-הבעלים להופכם לחברות מניות כדי שיוכפל שכם.

**מחיר שליטת המנהיגים.** ייחדה את הכנסים השתתפות ערה של לא-חוקרים, פעילי/ות קואופרציה, מנהלים ומנהלים-לשעבר שיצרו אינטראקציה מפרה בין אקדמאים/ות לבעלי ידע מהתנסות בשדה, מה סוג עליו המליצו חוקרים ידועים-כגון ויליאם וייט (William F. Whyte), כך, למשל, מנכ"ל לשעבר של אחת מרשתות המרכולים הקואופרטיביות ניתח את שקיעתן מול רשתות קפיטליסטיות, והראה שההצלחות הראשונות והאיחודים יצרו יתרונות לגודל. אך אז החל ניוון, כאשר שליטת המנהיגים והסגל דחפה להחלטות ששירתו אותם ולא את החברים-הצרכנים (ממצא דומה לממצאי מחקרי על מנהיגות בתנועה הקיבוצית. ראו: [www.transformungskibbutz.com](http://www.transformungskibbutz.com)).

**שיתוף בעלי עניין.** מכך עולה השאלה: איך תיעשה קואופרטיביזציה לענק כמו נורת'רן רוק, ומה ימנע את חזרת התסריט שהוביל להפרטתו לפני תריסר שנים? איך יובטח שישרת אנשים ולא רווחים ולמי היא שייך - בפועל - לקוני מניותיו? מנהיגיו? עובדיו? מתברר, שבעניין זה יש חרש בעולם, וכיום מצליחים דגמים חדשים של קואופרטיבים, שמשתפים בנייה את כל הציבורים בעלי-העניין (Multi-Stakeholder Co-operatives), תופעה שהחלה בקואופרטיבים הידועים כמפעלים חברתיים (Social Enterprises), כגון מפעלי בתי אבות, גני ילדים, וכדומה. בהנהלות של גופים כאלה יושבים לא רק נבחרים חברים שהם קימום, ולהם אינטרס בשמירת ערך השקעתם, אלא גם נציגי עובדים שעניינם בשכר ותנאים הוגנים, וגם נציגי לקוחות שעניינם בשירות נאמן של צורכיהם.  
**שיתופם של הלא-חברים.** גישת שיתוף בעלי-עניין מאפשרת פתרון בעיה שקואופרטיבים, וכמותם הקיבוצים, מתלבטים בה מאה שנה: בעיית שיתופם של הלא-חברים (למשל: פועלים שכירים). לפי גישה זו אפשר להפוך שכירים לשותפים החשים שהמפעל הוא גם שלהם, וכך לשפר את תפקוד המפעל, הן על-ידי שיתופם בהחלטות הנוגעות למקומות עבודתם והן על-ידי מתן ייצוג לוותיקים יותר, שהם למעשה קבועים, במערכת הניהולית. גישה זו תועיל, למשל, לקואופרטיבים של שירותים, כגון רשתות המרכולים הנ"ל, שבהם מועסקים המעטים יחסית משפיעים יותר מאלפי חברים-בעלים, למרות שלאחרונים אינטרס רב בקואופרטיב כצרכני שירותיו, אך השפעתם מעטה.

**הגידול המתמיד בהיקף הקואופרטיבים.** לא היו חילוקי דעות על כך שמצב זה הוא שלילי מבחינת הרעיון השיתופי. בייחוד הבליטו זאת חוקרי מקרים בהם לקוחות של עסק פרטי שפשט רגל התאגדו לקואופרטיב, קנו אותו והפעילוהו מחדש, כדי להבטיח לעצמם שירות חיוני, שאין לו תחליף במקומם.

מקרים כאלה הבליטו את חשיבות הקואופרטיבים כאלטרנטיבה לכשלי הכלכלה הרכושנית, גורם

ראשי לגידול המתמיד במספר הקואופרטיבים והיקפם בהרבה מאוד מדינות.

אולם, גם ניתוח שאלות אקולוגיה בכנסים הבלטי תרומה ייחודית של קואופרטיבים: מניע הרווח הקפיטליסטי מנוגד מטבעו לדאגה לאקולוגיה, שכן התחשב בות בה לרוב פוגעת במיקסום הרווח, בעוד קואופרטיב - מהיותו משרת את אינטרס חבריו ולא את אינטרס הרווח - בנוי מטבעו לחשיבה אקולוגית על תוצאות פעולתו לטווח ארוך. ואכן, הרבה קואופרטיבים חדשים הם אקולוגיים, עוסקים בניצול פסולת, מחזור, פיי תוח אנרגיות "ירוקות", ועוד. לכן, טענו אותם חוקרים, מחייב האינטרס החברתי לעודד קואופרטיבים כחלק מהמאמץ להתמודד עם בעיות האקולוגיה.

**מעשה בפירמה סקוטית לנייר.** אולם, לא רק קואופרטיבים כאלה ואחרים נידונו בכנסים. דייוויד ארדל, למשל, מנכ"ל פירמה סקוטית לנייר, הציג את הפיכתה למעין קואופרטיב כשמפחות בעליה שוכנעו על-ידו, אחרי שמונה למנכ"ל, שלמען עתידה יש להעביר בידה לבעלות העובדים, היות והתהליך הסבוך והרגיש של ייצור נייר במכונות-ענק שאורכן מעל 100 מטר מצליח יותר כשיש מחויבות מקסימלית של המפעילים, אם הם חשים שהמפעל שלהם. הוא השווה את הצלחתו ושגשוג המעין-קואופרטיב שבראשותו לכישלונה וכ-מעטה העלמותה של פירמה פרטית מתחרה, שהייתה דומה בגודל ובמוצרים לפני 15 שנה.

**פשיטות רגל ועידוד מיוזגים.** ואם עוסקים בכישלונות, היה מעניין במיוחד פרדוקס עליו הצביעו כמה מהפעילים: ממשלת הלייבור עודדה מיוזגי בני-קים להצלת פושי-הרגל, אחר כך היו ממוזגים עני-קיים שפשטו רגל, כגון לויס-בנק אוף סקוטלנד, ואז היא הצילה אותם במיליארדי שטרלינגים. כעת, עני-קים מולאמים-למעשה אלה מתחרים בשוק, הודות להון שהשקיעה בהם הממשלה, בכנסים קואופרטיביים שלא קיבלו הון ממשלתי, כי לא נזקקו להצלחה כיוון שלא הסתכנו בספקולציות.

מצב זה רוחף את הקואופרטיבים למיוזגים. למשל, את הרצאת הפתיחה בכנס השני נשא מנכ"ל, שיחד עם עמיתו מיוזג לא מכבר חברות בנייה ומשכנתאות קואופרטיביות גדולות, האחת עם 8,000 עובדים והאחרת עם 4,000 עובדים.  
**קסם הניהול המשותף.** משכורת אותו מנכ"ל - 1/2 מיליון שטרלינג בשנה (3.2 מיליון ₪) - נמוכה במושגי השוק הפרטי (כולל בישראל), אבל גבוהה מאוד במושגי עובדיו. התעורר ויכוח, האם משכורות גבוהות כאלו מבטיחות מנהלים טובים לקואופרטיבים, או שמא עליהם לטפח מנהלים מבפנים ולהבטיח שהטובים ידבקו בנייה ובערכי השיתוף על-ידי מניעים אלטי-רואיסטיים והצבת אתגרים, כפי שדייוויד ארדל, למשל, משך לפירמה שלו שלושה מטובי המנהלים מפירמות מתחרות שהניהול במשותף עם העובדים קסם להם. זאת לעומת אחד המוצרים בכנס השני, שתמך בהע"ל את שכר מנכ"לי הקואופרטיבים כדי למשוך לניהולם

כוחות טובים. טענתי, שלא זו הדרך, ודרכנו של ארדל (שכבר לא היה נוכח) לא רק נכונה יותר מבחינת שיתוף ושוויון, אלא היא גם אפקטיבית יותר מבחינת תוצאות ניהוליות, הן לפי פירמות הנייר הסקוטיות והן לפי מחקרי בשדה הקיבוצי.

**מעורבות התנועה הקואופרטיבית בפוליטיקה.** כאמור, היקף הקואופרציה בבריטניה הוא עצום, כחמישית מכלל האוכלוסייה, ולכן הכנס השני, בו השתתפתי, נערך בצמוד לראשון, כדי לשתף חוקרים מארצות אחרות. אולם, הייתי לבדי בבחירת זי. לא הצטרפתי על כך, משום שעלו שם שאלות המייחדות תנועה קואופרטיבית מצליחה גדולה, כגון מעורבותה בפוליטיקה, בדומה לשאלות בהן מתלבטת התנועה הקיבוצית מראשיתה ועד היום (ראו בספר Transforming Kibbutz Research פרקים 10-11).

כאשר 29 חברי/ות פרלמנט הם/ן נציגי תנועה זו בתוך סיעת הלייבור, יש לקואופרציה בעיה קשה עם מדיניות ממשלת הלייבור שפוגעת בהם, כגון הצלת בנקים פרטיים כושלים שמתחרים עם בנקים קואופרטיביים.

**בין קואופרציה לאקולוגיה.** התשובה של מייזוגים להשגת גודל, בה נקטו רבים מהקואופרטיבים, לא תמיד מצליחה, כי לא פעם שוני התרבותי בין המתמזגים מכשיל את המיזוג, כך גם מאבקי כוחות בין ראשיהם על דרכו של הקואופרטיב הממוזג. דבר שלישי, החשוב לא פחות: המיזוג לא פעם מנתק קואופרטיב מבסיסו המקומי, ושוב אין הוא חלק מקהילה שמסייעת לו בזמנים קשים בשל תחושת שייכותו לה.

נושא זה התקשר גם לשאלות הקשר בין קואופרציה לאקולוגיה, וכן לביקורת החריפה שנמתחה בדיונים על שיטת הבנקאות הקפיטליסטית, שגרמה למשבר העור למי הנוכחי. הן "הירוקים", והן הכלכלנים/ות מבקרי/ות שיטה זו, טענו כי הסיכוי של הקואופרטיבים הוא בהינתנות מכל מה שהיא מבטאת. פוליטית, זה מחייבם לנתק את הקשר עם הלייבור שבפועל מגן על השיטה ואינו מעודד מספיק קואופרטיבים בכלל ואקולוגיים חדשניים בפרט.

הדיון הלוהט הזכיר שיתח קיבוץ בימיה הטובים, כש לכל שני ושנייה מבין כמאה הנוכחים/ות היה מה להגיד. לעומתם, טענו אחרים, שבלי כמה מחוקי הלייבור לטובת הקואופרטיבים הם לא היו משגשגים כל כך. יחד עם זה הודו האחרונים, שהשגשוג הגביר את נטיית המיזוגים, והגודל שנוצר הגביר את הנתק בין אנשי השורה למנהלים ובין קהילות לקואופרטיבים, שבד מנו הוקמו על-ידי אנשיהן כדי שישרתו אותן, וכיום הם עוסקים בתחרות עם פירמות קפיטליסטיות, במקום לחפש איך לשרת את צרכי אנשי השורה.

**הבמקום כבעיית יסוד בכל מקום.** כך מסתבר, בהבמקום הוא בעיית-יסוד של ארגונים שיתופיים גדולים בכל מקום. עם הגידול רוב המנהלים מוצאים

# דב'לה פלג צדק גם כשטעה

היום, במציאות הכלכלית שהשתנתה כליל, עלינו לשוב ולבדוק האם דב'לה פלג, מזכיר הקבה"א בעבר שנפטר זה עתה, טעה או צדק בטענתו, שצבירת נכסים פנימית מקנה לחברים יותר ביטחון כלכלי וקיום בכבוד מאשר קרן פנסיה חיצונית



ידע להקשיב בלי גאווה והתנשאות, פלג עם פועלי "אוס"

והפסדים, שגוררות לעצמן קופונים שמנים מחסכונר תינו הרלים:

## פנסיה פנימית בתאגיד עצמאי

זה בהחלט אפשרי ובר ביצוע: קיבוצי, גיר עזר, כמו קיבוצים רבים אחרים ששקעו בחובות כבדים, לא הצליח לצבור פנסיה משמעותית לחבריו. החוב האקטוארי, חוב הקיבוץ לחבריו בגין פנסיה הוגנת, הגיע לעשרות מיליוני שקלים. בשנים האחרונות מצבנו הכלכלי השתפר, אבל איננו יכולים, ולא נוכל בעתיד, לפרוע מריווחי הקיבוץ את החוב האקטוארי הענק.

לעומת זאת, השיפור במצבנו הכלכלי שיחרר נכסים רבים של הקיבוץ משעבוד לבנקים. התברר לנו, בדיעבד, שמעז יצא מתוק: דווקא מפני שלא השקענו הרבה בקרנות הפנסיה, גם לא הפסדנו הרבה כשנכסיהן איבדו מערכם...

החלטנו, שמבחינה כלכלית ומבחינת ההוגנות החברתית, יש לראות בנכסים הנכבדים שעברו לשליטתנו צבירה פנימית שלנו לפנסיה, ויש לייעד אותם למטרה הזו. אנו מקימים תאגיד נכסים נפרד ועצמאי, בבעלות כל חברי הקיבוץ, שאליו יועבר חלק נכבד מנכסי הקיבוץ. הוא יבטיח, גם בימי סגריר כלכליים, פנסיה הוגנת לחברינו הקשישים, מבלי שניזקק לקרנות חיצוניות. דב'לה פלג היה תומך בהתלהבות בפתרון כזה.



לא לקה בחסרונות של מנהיגים אחרים, דב פלג נואם

ואז באו עלינו הרפורמות בקרנות הפנסיה, שיזמו נתניהו ושות', להן התנגד פלג בכל מאודו. ברפורמות אלו הפקידו, וליתר דיוק הפקירו, את קרנות הפנסיה - שעד אז היו בבעלות ציבורית ונהנו מתשואה מובטחת ומהגנה ממשלתית מלאה על כספי החוסכים - בידי "משקיעים מוסדיים" פרטיים למיניהם.

חלפו כמה שנים עד שפרץ, אשתקד, המשבר הכלכלי לי בעולם ובישראל. התברר לפתע, שבקרנות הפנסיה שלטו מנהלים חסרי אחריות, גאוני כלכלה בעיני עצמם ובעיני אחרים. התברר, שעיקר כישרונם היה בהקצאת שכר מטורף לעצמם ובגביית עמלות גבוהות מהחוסכים. הם רכשו, במיליארדי שקלים, אגרות חוב לא מוגנות של טייקונים, כמו לב לבייב, יצחק תשובה ואחרים. אלה השקיעו את כספי הפנסיונרים בנכסי גדל"ן מפוקפקים בארה"ב, מזרח אירופה ורוסיה, וכשנכסים אלה איבדו את רוב ערכם במפולת הכלכלית העולמית, החוסכים לפנסיה איבדו חלק ניכר ממה שצברו.

## הצבירה הפנימית מול הפנסיה החיצונית

התברר, לכל החוסכים לפנסיה וגם לחברי הקיבוצים, שהצבירה בקרנות הפנסיה החיצונית, ובייחוד בקרנות החדשות שאינן נהנות מהגנה ממלכתית, היא השקעה מסוכנת שאינה מבטיחה קיום בכבוד לעת זיקנה. גם התברר, שהטייקונים והמנהלים אינם אשפי כלכלה, והם כשלו בעסקיהם יותר משנכשלו הקיבוצים בעבר. עוד התברר, שהם, אבירי השוק החופשי-פרטי, זקוקים יותר מאתנו להסדרים ממלכתיים ולמחיקת חובות.

היום, עלינו לשוב ולבדוק, במציאות הכלכלית שהשתנתה כליל, האם דב'לה פלג טעה או צדק - כשטען, שצבירת נכסים בקיבוץ מקנה לחברים יותר ביטחון כלכלי מצבירה בקרן פנסיה חיצונית. בהחלט ייתכן, שעדיף היה לבחור באלטרנטיבה שהציע פלג, ולהקים בכל קיבוץ קרן פנסיה פנימית, עצמאית ואפקטיבית, שתעגן, בהסדרים כלכליים וחוקיים, מוצקים ובטוחים, את מחויבות הקיבוץ לקיום בכבוד של חבריו המזדקנים.

קרן פנסיה פנימית הייתה פוטרט אותנו מהתלות בקרנות פנסיה חיצונית, הרפתקניות ועתירות סיכונים

## עודד ליפשיץ / גיר עוז התמונות מתוך אלבום משפחת פלג

דב'לה פלג היה חבר ומנהיג שהקריז אמונה מוחלטת בסוציאליזם ובשיתוף, שכנע את רבים בצדקת הרעיון והדרך והוביל אותם להגשמתם, כאן ועכשיו, במדינה ובמה שהיה חשוב לו מכל - בתנועה הקיבוצית.

דב'לה פלג הקריז צניעות, חכמה, מקצועיות ואהבת אדם, ושאיף לחברה שוויונית וצודקת שמגינה על החלשים. דב'לה פלג לא לקה בחסרונות של מנהיגים אחרים: הוא לא היה מלא בעצמו, ולכן נותר בו מקום לזולת ולמצוקותיו. לא היו בו גאווה והתנשאות, כוחנות ודור-סנות, מניפולטיביות וצביעות. הוא גם הקשיב בפתירות לבעלי דעות אחרות. אהבנו לאהוב את דב'לה פלג, מפני שהוא היה מה שאפנו להיות ולא ממש הצלחנו.

## ההתנגדות לפנסיה אישית

דווקא לאחר מותו אתייחס לטענה מוצדקת, שהעלו גם רבים מאלה שאהבו והעריכו את פלג. אמרו שהוא טעה, בתום לב, כשהתנגד לפני שנים רבות לצבירת פנסיה אישית לחברי הקיבוצים בקרנות פנסיה חיצונית. דב'לה פלג הכיר בטעותו ובשנים האחרונות הצטרף לאלה שנאבקים למען הבטחת פנסיה מינימום הוגנת לכל החברים בכל הקיבוצים.

## העדפת צבירת נכסים

איך קרתה הטעות? ככלכלן מוכשר וכמומחה ששמו הולך לפניו בתחומי הביטחון הסוציאלי והפנסיה, פלג בדק ומצא שמבחינה כלכלית צבירת פנסיה אישית לחברים בקרנות פנסיה חיצונית אינה כדאית לקיבוץ צים, מפני שהיא מפנה חלק נכבד מהכנסתם להשקעה בפנסיה שמניבה תשואה נמוכה. בכך היא מאלצת את



שכנע אחרים בצדקת הרעיון והדרך, פלג עם ישראל קיסר מזכ"ל ההסתדרות ונאוהו ארד מזכ"ל נעמת

הקיבוצים, ובמיוחד את אלה שמצבם הכלכלי אינו טוב, ללוות כספים יקרים למימון השקעות ופעילויות כלכליות אחרות. פלג חשב, שצבירת פנסיה חיצונית היא מיותרת, ועדיף שהקיבוץ, שיש בו ערבות הדדית מרבית, יצבור נכסים כדי שיוכל להעניק לחבריו בטחון כלכלי מלא גם בזקנתם.

## תהליכי הכרוסם רבי העוצמה

התחשיב וההנמקה של פלג היו נכונים, אבל הוא שגה בכך שלא ייחס משקל מספיק לתהליכים רבי עוצמה של פגיעה קשה וכרוסם עמוק ביסודות השיתוף, השוויון והערבות ההדדית בתנועה הקיבוצית. תהליכים אלה, שחלחלו אלינו מהחברה החיצונית, שבה מדינת הרווחה קרסה ופערי ההכנסה העמיקו במהירות, ערערו מאד את ביטחונם של החברים, בקיבוצים הדיפרנציאליים וגם בקיבוצים השיתופיים, באפשרות שקיבוציהם יעמדו, בעתיד הקרוב והרחוק, במחויבות לדאוג למחסורם בע"רוב ימיהם. לכן, הם העדיפו, למרות המחיר הגבוה והנזק הכלכלי, את מה שנראה להם כבטוח - צבירת פנסיה אישית על שמם בקרן חיצונית - על תלות מפוקפקת בחסדי הקיבוץ.

## הסגידה לאלילי המשק הפרטי

זה קרה בעידן שלפני המשבר הכלכלי העולמי, עידן שבו הקיבוצים לא האמינו בעצמם, לא בשיטה הקיבוצית וגם לא ביכולתם לזווג ולנהל עסקים. עידן שבו סגדנו בתחושת נחיתות, לאלילי המשק הפרטי, עתירי הכיש"רון, החזון והיוזמה, כביכול, שהיו לנו לדוגמה ולמופת.



קספורד

## אופרציה המחפשים יחד עם האוניברסיטאית

ניתוח שאלות אקולוגיה כננסים הבלית תרומה ויהודית של קואופרטיבים: מניע הרווחה הקפיטליסטי מנוגד מטבעו לדאגה לאקולוגיה, שההתחשבות בה לרוב פוגעת במיקסום הרווחה, בעוד קואופרטיב - מהותו משרת את אינטרס חבריו ולא את הרווחה - בנוי מטבעו להשיבה אקולוגית על תוצאות פעולתו לטווח ארוך

מבקרי השיטה הבנקאית הקפיטליסטית טענו, כי הסיכוי של קואופרטיבים הוא בהינתנות מכל מה שהיא מבטאת. פוליטית, זה מהויבם לנתק את הקשר עם הלייבור שבפועל מוגן על השיטה ואינו מעודד מספיק קואופרטיבים בכלל ואקולוגיים חדשניים בפרט. הדיון הלוהט הזכיר שיחת קיבוץ בימיה הטובים

להם, בפועל, מטרות חלופיות למוצהרות, שוכים חים לנוחיותם מאיפה ולשם מה הוקם וצמח המפ"ע על שהם בראשו, וממילא אין הם רוצים לשתף את החברים בהחלטות. הם מקדמים אומרי-הן מקרב הסגל, וערכי השיתוף והשוויון נעלמים למעשה במלל ההצלחה, המדומה או האמיתית, שמסווה את זניחתם.

ארגון שיתופי, קואופרטיב או קיבוץ, זקוק לבי-למים על נטייה זו, למנגנוני עידוד השיתוף, הש"ויון והדמוקרטיה, שידחפו את המנהלים לראות ביצירת תחושת השותפות של אנשי השורה על-ידי שיתופם האמיתי בקבלת ההחלטות המכריעיות, את הנכס שלהם היקר מכול. שכן, בסופו של יום, כמו שאומרים הבריטים, זה מה שמבדל את ארגונם מפיירמה רכושנית.

לקח זה, שלמדתי באוקספורד, נעם לי, כי חיוק מאוד את הביקורת שמתחתי בשני ספרים על ניהול ומנהיגות בשדה הקיבוצי (לכן, רבים בכנסים קנו את ספרי האחרון או הזמינוהו, כולל ראשי הח"קרים). עולה ממנה גם אזהרה לראשי הזרם הש"יתופי, שאם לא יקרמו בקיבוציו שיתוף כזה, כיש"לונם בלתי-נמנע.

## ערכם הסגולי של הקיבוצים השיתופיים

כאשר הפערים כה גדלים עולה ערכם של הקיבוצים השיתופיים מתוך אמונה

בישראל היום, כאשר הפערים ברמת החיים כה גדולים, כאשר מספר משפחות שולטות בחלק גדול מהמשק, כאשר העונו ישנו בכל פינה, ל-50-60 קיבוצים המאמינים בשיתוף יש ערך סגולי יותר מאשר ל-200 קיבוצים דיפרנציאליים.

אלי גורן גבע

# זו תקינות הדרך?

מי הקים את הוועדה למניעת המשך הובלת אגף המשימות ע"י יואל מרשק והאם אנשיה הם אובייקטיביים ומוסמכים לדיון? רחל סבוראי מעלה על סדר היום את הפרשה המעוררת תסיסה בחוגים רבים בתנועה הקיבוצית, מצביעה על פועלו החשוב של יואל וקוראת לסדר את "המבקשים לקפד את ראשו"



מניע גלגלי פעולה ענקיים, יואל מרשק

מאבד, בני, ורק הברל משמעותי אחד ישנו:

יוספ'ה טבנקין הבין את גדולתו של אביך וראה בו כוח שמצטרף לכוחותיו, ואילו מזכיר התק"ם הנוכחי רוצה לקפד ראשם של מפעליך.

יואל, תחזקנה ידיך במפעליך!

רחל סבוראי / רביבים

מקום מגורים מסודר. בראשם ולפניהם מפקדיהם המופלאים: דדו, אורי בן ארי, ג'וני ופוסה. וביניהם, ייזכר תמיד האחד שרץ בין כולם. הוא הפוליטרוק בני מרשק. בן 40. רץ, כשהוא משתדל שלא להפסיד אף קרב. רץ, כשהוא מוצא זמן לדבר בפני הלוחמים רברים שאפשרו להם להמשיך להאמין בעצמם ובניצחונם. רץ, שכהוא משתדל שלא להפסיד פעם בה יכול היה לדבר (ודיבר!) בזכות טוהר הנשק.

יואל! תחזק נא ידיך במפעליך הרבים והגדולים. וגם - בהיענות שלך למצוקת הפרט בצדי הדרך.

את כושר העבודה המדהים שלך ירשת

**"ומה בעניין ה"יועצים"**  
**למיניהם שאין יודע מי בחר בהם; מה אורך הקדנציה שלהם; איזה שכר הם גורפים לעצמם; ומה הדרך בה הם כופים על הציבור שכר דיפרנציאלי ענקיים. רובם ככולם מצוינים אכן, יואל "מפר" כלל ראשוני בעולמנו - שאין ירושה מקובלת בעולמנו המודרני - ואילו יואל ירש מאביו, בני מרשק, את יכולת הפעולה המדהימה שהייתה לו. לר- חמי חטיבת הראל השתתפו ב-70 ימי קרב והצילו את הדרך לירושלים: הם עשו זאת בלא אוכל נאות; בלי בגד החלפה; ובלי**

ובכן: ועדה מיוחדת הקים מז' כיר התק"ם לבחון: האם מותר ותקין שיואל מרשק ימשיך במשימותיו באגף המשימות - משך קרב- ציה שלישית?

**שאלה ראשונה:** מי הקים את הוועדה, והאם אנשיה הם אובייקטיביים ומוסמכים לדיון זה?

**שאלה שנייה ועיקרית:** האם זה הנושא שעליו צריך לדון בתק"ם - לגבי תקינות הדרך?

ומה בעניין ה"יועצים" למיניהם, שאין יודע מי בחר בהם; מה אורך הקדנציה שלהם; איזה שכר הם גורפים לעצמם; ומה



## סימני דרך

# תבונת הבחירה

העובדה - שרוב הקיבוצים החליטו להתנהל על פי המודל הדיפרנציאלי - אינה ערובה כלל וכלל להתאמת מודל זה לכל הקיבוצים, באשר הם. חוכמת החיים הקיבוצית אמורה לסייע בידינו להבחין מתי לשנות ומתי לשמר, מתי להתאים ומתי לשבור

### היכולת להתבונן על עצמך

באותה מידה שהשינוי הציל קיבוצים מסוימים מהתייבשות עד מוות, הוא יכול להוות סם מוות לקיבוצים שהדפוס השיתופי מתאים להם, הם מתפקדים במסגרתו היטב ורוב החברים מרוצים מהמציאות בה הם חיים.

ניסיון חיינו מלמד, שלהרוס אפשר בחטף, לבנות דרושים לעיתים חיים שלמים. תכונה אנושית, המצויה גם בין חברי קיבוץ, מוליכה לשימת דגש חזק על חולשות וכישלונות והתעלמות, או לפחות הקטנה, של הישגים ויתרונות. וחזק מזה, לעיתים קרובות נראה שהדשא של השכן תמיד ירוק יותר, מספק יותר.

היכולת להתבונן על עצמך ועל החברה בה אתה חי במבט כולל, בקונטקסט, היא חיונית ביותר בבואנו לקבל החלטות על אורחות חיינו בעתיד.

### מתי לשנות ומתי לשמר

טוב יעשה קיבוץ שיחליט לשנות את אורחות חיו, כדי להציל את מה שניתן עדיין להציל. רע יעשה קיבוץ שיחליט על שינוי באורחות חיו, בעוד רוח המקום השורה בו מעודדת המשך השמירה על עקרונות הקיבוץ השיתופי תוך התאמות ושינויים, בהתאם לרצונם של החברים החיים בו.

חוכמת החיים הקיבוצית אמורה לסייע בידנו להבחין מתי לשנות ומתי לשמר, מתי להתאים ומתי לשבור. העובדה שרוב הקיבוצים החליטו להתנהל על פי המודל הדיפרנציאלי אינה ערובה כלל וכלל שמודל זה מתאים לכלל הקיבוצים באשר הם (הנחה זאת כוללת בתוכה גם קיבוצים שעברו להתנהלות דיפרנציאלית ולאחר שנשרפו הגשרים אין להם דרך חזרה, אפילו אם ירצו בכך).

האחריות לבחירה היא עלינו בלבד, כי מדובר בחיינו שלנו ולא בחייהם של אנשים אחרים.



איור: יעקב גוטמן

### אבישי גרוסמן / עין-שמר

יש קיבוצים שטוב עשו בהחליטם לישנות את אורחות חיהם. הסולידריות בין החברים כמעט ונעלמה, הערבות ההדדית התבצעה כמצוות אנשים מלומדה, לא כמצוות הלב, אלא כדין החלטות מרוחקות. הבנים עזבו בהמוניהם ונקלטים חרשים לא הגיעו. הדמוגרפיה אמרה את דברה, מעט צעירים והרבה זקנים. המקום שידר את סוף הסיפור.

אבל יש קיבוצים שמציאות חיהם אחרת לחלוטין. תחושת הסולידריות בין החברים עדיין קיימת ובעוצמה רבה, הערבות ההדדית - המתייחסת לפרט וייחודו - מתקיימת ומקובלת על מירב החברים, התרבות המשותפת פורחת, וצעירים רבים מתרפקים על שעריו של הקיבוץ מתוך כוונה להיות בו חברים שווים זכויות. האם דין קיבוצים שמעיינם התייבש דומה, או זהה, לקיבוצים שנשמרת בהם רוח מקום רעננה, רוח של יחד המורכב מפרטים הממשים את ייחודם האישי?

### רוח ה"כמו כולם"

"מה, יש עוד קיבוצים שנשארו שיתופיים? שבהם פועל חדר אוכל ומתקיימים חיים משותפים המתנהלים על פי עקרונות הדמוקרטיה? חש-בתי, שלא נשארו יותר קיבוצים כאלה". שאלה זו, שהועלתה בתמימות ומתוך כוונה לדעת, נאמרה על ידי אישה בשנות החמישים לחייה, מושבניקית ומורה במקצועה. רבים חושבים, שתהליך השינוי עבר כבר על כולל הקיבוצים, או יעבור עליהם בזמן הנראה לעין. להרגשתם, רוח ה"כמו כולם", הנר-שבת בחווקה, תוביל בסופו של יום את כולל הקי-בוצים לאותו המקום, אל ישוב קהילתי שנשארו בו פה ושם שיירים של הקיבוץ של פעם, עד שגם אלה ייעלמו.

באותה מידה שהשינוי הציל קיבוצים מסוימים מהתייבשות עד מוות, הוא יכול להוות סם מוות לקיבוצים שהדפוס השיתופי מתאים להם, הם מתפקדים במסגרתו היטב ורוב החברים מרוצים מהמציאות בה הם חיים. ניסיון חיינו מלמד, שלהרוס אפשר בחטף, לבנות דרושים לעיתים חיים שלמים

תכונה אנושית, המצויה גם בחברי קיבוץ, מוליכה להדגשת חולשות וכישלונות ולהתעלמות, או להקטנה של הישגים ויתרונות. וחזק מזה, לעיתים קרובות נראה הדשא של השכן ירוק ומספק יותר. היכולת להתבונן במבט כולל על עצמך ועל החברה בה אתה חי חיונית ביותר בקבלת החלטות על אורחות חיינו בעתיד

# התשוקה לחיים

בין יוני 1943 למרץ 1944 התחבאה קבוצה של 14 בני אדם, ובתוכם יהושע שכנר ומשפחתו, במכרה נטוש. "מחכים ללנק - יומן מהבור" מביא את התיעוד של יהושע על חיי הקבוצה המסתתרת, דאגותיה וחרדותיה, והאיכר הפולני האמיץ ששם כפו בנפשו וקשר את גורלו ומשפחתו בגורל המסתתרים



רק אחרי מות אביו שב גבריאל אל הימים ההם, יהושע וגבריאל נפגשים בשיקגו אחרי 20 שנה

## עזרא דלומי

מעט מוזר לכתוב על ספר שכולו תשוקה לחיים, כשבארץ מתחוללים מעשי רצח יום יומיים, כשריב על בירה או סיגריה יכול להיגמר ביריות או בדקירות סכין, וכל דיכאון מוביל למחשבות אובדניות. מכביד לכתוב על קדושת החיים בעת שהם מתדרדרים אל זילותם.

לפני כמה שנים הרצה במכון ממרי לחקר תקשורת המוזה"ת, בו אני עובד, איש רת ערבי, מראשי ההנהגה האסי-לאמית בישראל. זה היה בעיצומם של פיגועי ההתאבדות, ואנשים, מתוך חרדה, ביקשו ללמוד ממנו על פשר התופעה. למרבה ההפתעה, ההסבר שלו היה "מעשי", לא הלכתי: "לאנשים אין ברירה", אמר, "כבודם נרמס, לא הות-רתם להם תקווה". חבר מבוגר מאוד, שנכח באירוע, אמר לו: "היינו במצב בים גרועים בהרבה בתקופת השואה, הורינו נרצחו, הוגלינו מבתינו, הכל היה שחור, אבל תשוקת החיים ניצחה. לא קידשנו את מעשה ההתאבדות". נזכרתי בדיון הזה עם קריאתו של הספר "מחכים ללנק" (הוצ' יד ושם), שערכו ידידי דבורה שכנר מגזית ובלה גוטרמן ממוסד יד ושם, המתעד עשרה חודשים נוראיים בקורות משפחתו של גבריאל שכנר, בן זוגה לחיים וממייסדי קיבוץ, שהלך לעולמו לפני עשר שנים.

במהלך חודשים אלה (יוני 1943 - מרץ 1944) הסתתרה קבוצה של 14 בני אדם - בהם גבריאל, יהושע אביו, שתי אחיותיו וגיסו - בתוך ספק בור ספק מערה שבמכרה נטוש ליד הכפר הינקוביץ שבגליציה המזרחית, בהימלטם מפני הנאצים וסייעניהם, ובציפייתם לראות אור, תרתי משמע.

...

## לב הספר הוא היומן אותו כתב יהושע

המתעד את חיי הקבוצה המסתתרת, דאגותיה, חרדותיה, קשייה היומיומיים - הקור, המחנק, הצורך ב"שירותים", הרעב המתמיד, החיים בחוסר ודאות, הכמיהה לאינפורמציה "מבחוץ". למעלה מאלף עמודים כתב יהושע שכנר באידיש, המתעדים בפרוטרוט את החיים במערה, פורטים אותם לשעות ודקות.

"מחכים ללנק - יומן מהבור", הוא על שם לנק, אותו איכר פולני שחייהם של חברי הקבוצה היו תלויים בו מראשית ועד כלה. לנק, המלאך שהחליט שחברי הקבוצה יחיו, ויהי מה, ובעצם קשר את גורלו וגורל משפחתו בגורלם. אין יותר אלטרואיזם מזה.

וכך, בשעות שונות ומשונות ובאין רואה, היה לנק מגיע אל פתח הבור, מביא לאנשי הקבוצה אוכל ומים, דואג למחסורם, ובדרך זן מסכן את חייו וחיי



מעולם לא דיבר על פרק זה בחייו, גבריאל שכנר

אשתו ובנו. כך עשרה חודשים שלמים, בלא הרף.

לנק לא היה "חייב" לעשות זאת, אך הוא היה בין יחידים הסגולה ששם נפשו בכפו למען הצלת הקבוצה. אותם אנשים שבהרו לא להיטמע בעדר הק"לגסים השועט, אך גם לא להסתפק ב"להיות ניטראליים".

החיים בבור נעו סביב שעות לנק. מה יהיה אם חלילה ייתפס, מה יקרה אם יחלה, הכל הרי תלוי בו. ולנק נותר מחויב ונאמן. קול צעדיו הקרבים הוא קול הבשורה לשוכני הבור. תיאור הציפייה המתוחה לבואו, החרדה שמא לא יגיע, ותחושת ההקלה לשמע כל צעדיו, מטלטלים את הקורא.

...

## לנק שילם מחיר נורא על עזרתו ונדיבותו: אשתו ובנו נרצחו

כנקמה על ידי שכניהם האוקראינים, מהם חמקתמיד ברכו אל הבור וממנו. לנק זכה להקים משפחה חדשה, להביא עוד שני ילדים לעולם וגם לפגוש את ניצוליו. חילופי המכתבים בינו

לבין גבריאל שכנר, המקובצים בסוף הספר, נוגעים ללב.

במשך שנים הייתי בקשר עם גבריאל, אבל על פרק זה בחייו מעולם לא דיבר. הוא היה עסוק בבניית חיים חדשים ובבניית קיבוצו גזית והשאיר את עברו לעבר. רק אחרי מות אביו יהושע ב-1975, שב אל הימים ההם. את כתב היד, שערכה דבורה וראה עתה אור, לא זכה לראות.

לפני כמה שבועות נערך כנס ביד ושם לרגל הופעת הספר. האולם היה צר מלהכיל את המשתתפים - אנשי יד ושם, חברים מגזית ואנשים שסייעו בהתגברות, בעבודה קולקטיבית שדבורה מאוד התגאתה בה, עת אמרה שהכינוס עבורה הוא "רגע של התעלות".

השאלה שנדרונה שם עסקה במקור



דפים מהיומן המקורי שכתב יהושע שכנר, באדיבות ארכיון יד ושם

הרוע - כמה קל היה לגייסו לביצוע רצח עם - למול האלטרואיזם של לנק ודומיו. שאלות, המלוות ועוד ילוו מן הסתם את ההיסטוריה האנושית.

...

## במכתבו לגבריאל שכנר

(15.1.67) אומר לנק: "עברתי ימים קשים, כי הרגו את בני. חשבתי שאש תגיע, זה היה בני יחיד. אבל האלוהים נתן לי עוד שני בנים. אושרי מאלוהים, כי גם אתכם הציל ממוות... אנח נז נמות, אבל נשאר זיכרונות טובים לילדינו..."



חברים וחבר בחדר האוכל של מעגן מיכאל צילום: איציק בן מלכי / שדות ים

## זמן קיבוץ

# חדר האוכל כמשל

בתערוכת חדרי אוכל של חברי קבוצים בהווה ובעבר, שהתקיימה ביפעת, הרגיש יובל קם כמו בטקס אשכבה לקיבוץ. מחר, בחדר האוכל בקיבוץ, מול הבריכות והים, הוא ישוב וישאל אם כותרת התערוכה - זמן קיבוץ - דיברה בזמן עבר

## יובל קם / מעגן מיכאל

**באירוע אמנותי**, שהתקיים בחדר האוכל הבלתי-פעיל של קבוץ יפעת, בעקבות תערוכת חדרי אוכל של חברי קבוצים בהווה ובעבר, הרגשתי כמו בטקס אשכבה לקיבוץ, כצורת חיים ואורח חיים שנמציאים בשלבי גסיסה. תחושה זו גברה ביתר שאת לנוכח היות חדר האוכל - המהווה את ליבו הפועם של הבית הקיבוצי - למוצג ולמושג מוזיאוני.

כשללב הפועם עורכים מפעלות הנצחה, מה יותר מוחשי מזה? **לי ולשבמזוטי** קשה ומכביד עד מאוד להודות בכך, שהתופעה והיצירה המופלאה הזו, הקרויה קיבוץ, שהינה חלק ממני והנני חלק ממנה, הולכת ונמוגה לה מנוף התרבות הישראלית ומההיסטוריה הציונית המתחדשת.

כמתבקש מאווירת האשכבה ומציליליו הנוסטלגיים של הרקוויאם, מתנגן בראשי פזמונם המוכר והוותיק של יוסי בנאי ורבקה מיכאלי, הלכות מקובץ שירי תל אביב הקטנה: "זה לא יחזור, כל זה כבר איננו, עבר זמנה של תל אביב הקטנה..."

**האם אכן עבר זמנו?** הייתכן, שהכותרת שניתנה לאירוע - "זמן קיבוץ" - דיברה בזמן עבר?

האם "חדר האוכל כמשל" אינו אלא משל לחלומות ושאיפות, שנמוגים ונגוזים ועוברים להם מן העולם לנגד עינינו?

**מחר בארוחת הבוקר**, בחדר האוכל שלנו, שעדיין פעיל, בשולחן לצד החברים האוכלים ואל מול נוף הבריכות והים, אשוב ואשאל את השאלות הללו, והתשובות, מן הסתם יחכו עוד זמן מה. זמן קיבוץ...

האוניברסיטה העברית בירושלים  
 הפקולטה למדעי החקלאות, המזון ואיכות הסביבה  
 המדור ללימודי חוץ  
 המטה הסיטופי  
 התנועה הקיבוצית

## קורס מנהלים ומלכירים בקיבוצים

ניהול אקדמי: ד"ר שרה אדום

### החלה ההרשמה למחזור י', תש"ע 2009/10

הקורס מספק מגוון כלים, המתאימים לניהול קהילה בקיבוץ במאה ה-21 עם שמירה על ערכי הליבה של הקיבוץ ובאוריינטציה שיתופית. המפגש בין חברים המתמודדים עם בעיות דומות ומצבים דומים, ההיזון החוזר וההעשרה ההדדית-מגבירים את הערך המוסף של הקורס.

### נושאים בהם יעסוק הקורס:

- ✓ מהות קהילה קיבוצית
- ✓ דרכים לחיזוק הסולידאריות החברתית בקיבוץ
- ✓ תכנון אסטרטגיה חברתית ועסקית
- ✓ גיבוש חזון ויעוד
- ✓ היבט משפטי של ניהול קיבוץ
- ✓ דילמות בניהול קיבוץ
- ✓ תפקיד הדירקטור
- ✓ ניהול קונפליקטים
- ✓ ניהול עסקי של ענפים יצרניים ומוסדות שירות
- ✓ בקרה ניהולית
- ✓ מיומנויות ניהול אישיות ועוד

### מומלץ כהכנה והכשרה לתפקיד דירקטור ועבודה ניהולית

הקורס יתקיים בימי ג' בפקולטה לחקלאות ברחובות החל מ-24.11.2009

\*\*\* 27 מפגשים - 200 שעות לימוד \*\*\*

למשתתפים תוענק תעודה של המדור ללימודי חוץ של הפקולטה לחקלאות באוניברסיטה העברית

עלות הקורס: - 4,500 ₪ + מע"מ  
 כולל חומר לימודי וכיבוד לאורך היום

### מספר המקומות מוגבל!

אנא הרשמו בהקדם כדי להבטיח את מקומכם בקורס פרטים נוספים ותכנית הקורס יישלחו לנרשמים

המטה הסיטופי, טל' 03-6925418 פקס: 03-6925417, shitufi@tkz.co.il



זוחסים את הכסף לשקים? מכון התערובת



ארוחת בוקר עד 9:55, חדר האוכל של יבנה



מזכירים תמיד את ר' יוחנן בן זכאי, הכניסה ליבנה

## מסתכלים בצלחת

# תעודת זהות קיבוצית באווירה קצת אחרת...

משהו פיקנטטי? חפשו בקיבוץ אחר. יבנה הוא קיבוץ רציני, הרואה את עצמו כקיבוץ הכי שיתופי בארץ. ב-6:15 בבוקר הם כבר שותים קפה בחדר האוכל, לאחר התפילה, ובין הנושאים על סדר היום עדיין מככבת גניבת השעונים הטראומטית מהמפעל המקומי



להחזיר עטרה ליושנה, בית הכנסת בקיבוץ לתרום יותר לחברה בישראל, תיבת נוח במשק הילדים



שם קיבוץ: קבוצת יבנה.  
תאריך לידה: 1924 רודגס - גרמניה.  
1929 רודגס - פתח תקווה.  
1940 קבוצת יבנה.  
מספר חברים: 350.  
אוכלוסייה כללית: 800.  
מספר כלבים: "...לא ייספר מרוב".  
מספר חתולים: מתחרים בכלבים...

### כתב: צבי אפוטי / מזכיר קבוצת יבנה

#### שלושה תאריכי לידה?

1924 - רודגס, גרמניה - השם, כנראה, "לזכרו" של בעל החווה.

1929 - רודגס, פתח תקווה. אם הקבוצות הדתיות (ל"זכרה" של ה"הכשרה" בגרמניה - וחוסר היכולת או האמביציה של ה"יקים" למצוא שם מתאים יותר).

1940 - קבוצת יבנה. הקמת גוש דתי בדרום השומם, הכוונה להחזיר עטרה ליושנה, בעקבות "תן לי את יבנה וחכמיה" (ר' יוחנן בן זכאי).

#### מקורות פרנסה מרכזיים

מדרגיה-לול, מפעל חמוצים, מפעל "עדי" לשעונים, מרכז מזון, גד"ש, רפת, יפה הוד (שותפות) ועוד.

#### יזמויות מיוחדות

משרד לעורכי דין, רפואה משלימה.

#### חדר אוכל - מתי אוכלים?

06:15, שתיית קפה לאחר התפילה. פעם נערך בעמידה, היום מת קיימים מספר פרלמנטים במקביל, ולחוששים מלשון הרע וביטול תורה, שיעור קצר בתורה והלכה. חוצמזה ארוחת בוקר עד 09:55, ולאחר ניקוי מהיר מגיעות סנוניות ארוחת הצהריים. לארוחת הערב מגיעים אלה שרוצים לצאת מהבית (ולא מפחדים מהכלבים).

#### המנות הכי פופולאריות בחד"א

חשיבות מיוחדת למנות המכילות עצמות...

#### הנושא החם של השנה בשבילי הקיבוץ

1. "מעורבות": איך לתרום יותר לחברה בישראל.
2. מתי כבר יזמינו את לוכד הכלבים...

#### אירוע היסטורי

1. גניבת השעונים הגדולה 2009.
2. בעתיד: לכידת הכלב הראשון.
3. בעתיד: הפרטת העיתון. (מתוכנן ל-2015)

#### מה מרכלים עליכם השכנים?

...ש'מחנות העבודה, הובאו ליבנה, כדי לרחוס את הכסף לש' קים... שמרוויחים גם מגניבת שעונים...

#### איזה סלבריטיז קשורים בצורה כלשהי לקיבוץ?

ר' יוחנן בן זכאי (בכל-אופן תמיד מזכירים אותו...) מרים בנימיני (יש כאלה שמאמינים להורוסקופ היוצא מטעמה).

#### גאוות הקיבוץ:

הקיבוץ הכי שיתופי בארץ (וזה לא עניין מצחיק!!). בקי"ז, אין באף קיבוץ לחות כמו אצלנו!

#### עוד משהו פיקנטטי?

פיקנטטי, תחפשו בקיבוץ אחר! כאן מדובר בקיבוץ רציני!!

## סימן קריאה

# הלוטרה היא שלנו

ההבדל בין לוטרה לנוטרה לא מצטמצם רק בין למד למם, אלא מדובר בשתי חיות שונות מאוד אחת מהשנייה בתוך קבוצת היונקים. יוסי בן מיור מגיב על הסיפור "איפה הלוטרה" של עידן בן שלום ולוקח אותנו לסיוור קצר בעולמן של שוכנות הנחלים



עלתה לארץ בשנות הארבעים. נוטרה באגמון החולה הצילום מתוך ויקיפדיה

בתעלות ממש יבשות, אבל אוהבות מאוד את בריכות הדגים. שייכת לתת סדרת דמוי דור-בן ואכן מזכירה מאוד את מראה הדרבן. לא סיווגו אותה כקרובה לעכברים אלא כקרובה הדרבנים.

#### לא שחייניות מלידה

ההבדל בין לוטרה לנוטרה לא מצטמצם רק בין למד למם, אלא מדובר בשתי חיות שונות מאוד אחת מהשנייה בתוך קבוצת היונקים. הלוטרות הן שחייניות נהדרות. אבל מתברר, שהגורים שלהן צריכים ללמוד לשחות ואינם נולדים עם אינסטינקט השחייה. וזה מעניין ומפ"ליא, כי הן חיות מים לכל דבר. מאוד היינו רוצים לראות את הלוטרות חוזרות לנחלים הצפוניים של ארצנו.

יוסי בן מיור עין שמר



בסך הכל עכבר גדול, נוטרה הצילום מתוך ויקיפדיה

ויש עליה הרבה סיפורים. היא ניוונה מדגים ומזונות נוס"פים. חייבות לחיות רק במים באמת נקיים - דוגמת הפל"גים של הדן והחצבני.

הלוטרה אוהבה מאוד בעור לם. נחשבת לחיה מאוד חבר"תית, ובאירופה אפשר לראות אותה במשחקי קבוצה רבים.

#### קרובת הדובן

הנוטרה היא בסך הכל עכבר גדול, ובאמת נחשבת למכרסם לכל דבר. היא התפשטה בכל הארץ, בכל מישור החוף, עד אשקלון ואשדוד. לא נתפלא, אם נראה אותה גם מטיילת בבאר-שבע. היא יכולה גם לחיות

#### הלוטרות הן שחייניות נהדרות. אבל מתברר,

שהגורים שלהן צריכים ללמוד לשחות ואינם נולדים

עם אינסטינקט השחייה. וזה מעניין ומפליא, כי הן

חיות מים לכל דבר

הסיפור "איפה הלוטרה" של עידן בן-שלום, שראה אור בעיתונכם הקודם, כתוב מרתק. לא יכולתי להפסיק לקרוא ומאוד הייתי רוצה שיזמין גם אותי להצטרף לטיוולים הק"סומים שלהם.

זו הזדמנות מצוינת להציג בפני הקוראים מהו ההבדל בין לוטרה לנוטרה. ראשית לכל, הלוטרה היא שלנו מימים ימימה, ואילו הנוטרה הובאה לארץ רק בשנות הארבעים, כשעוד הייתי ילד, לצורכי תעשיית הפרוות. אבל אז התברר, שכאן חם למדי ואין צורך לגדל פרוות, במיוחד כאשר התחילו לגדל את הנוטריות דווקא בעמק בית שאן. הנוטרה כמעט מתה מצחוק, ועוד שערות הפרווה נשרו לה. כך שחררו אותה ומאז יש לנו עוד יונק יפה בארץ.



לוטרה, שחיינית נהדרת ומאוד חברתית הצילום מתוך ויקיפדיה

#### טורפת אוהבה

הלוטרה היא מסדרת הטורפים היב"שתיים, בת למשפחת הסמוראיים. יש ראל היא גבול התפוצה העולמי הר"רומי שלה. היא חיה באירופה ובאסיה, וכאן אצלנו במקום הנמוך בעולם.

מצב הלוטרות בארץ מאוד לא בהיר, אבל הן נדירות מאוד ובסכנת נכחדה ברורה. מדובר בשחיינית נפלאה